

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Parallela Geographiae Veteris Et Novae

Briet, Philippe

Parisiis, 1648

Cap. VI. De Mensuris Geographicis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13147

inuicem distare facit. Quæ manifesta sunt diligentius figuram in-
tuenti.

Denique ad computi facilitatem cum id semper fiat per trigin-
ta, multiplicabis semper per 3. & numero resultanti addes notam
Arithmeticam 0. Ut nosse vis quantus sit terræ ambitus 360. mul-
tiplicas per 3. dantur tibi 1080. adde 0. fient 10800. tot ergo
Leucas Francicas orbis ambitus complectitur.

CAPVT VI.

De Mensuris Geographicis.

AGIMVS hinc tantum de mensuris quarum meminere Geo-
graphi, aut quæ ab iis supponuntur.

§. I. De Mensuris antiquis Græcorum.

EXPRESSÆ sunt his versiculis technicis.

Quattuor ex digitis constabat Græca Paleste
Illater in Spithame: iusto quater in Pede: Senos
Fert Orgia pedes: Pelethro centesimus est pes:
Aruus dimidium est: Stadiumque coerces Achium
Sexcentos: Stadia Assyriis ignota Pharoque
Triginta antiquis Parasanga, & Schœnus habebant.

PALESTE Παλεστή, aliter δῶρον & δοχμή & δακτυλοδοχμή, quod
quatuor digitos coherentes exhiberet, ait Iul. Pollux, à Latinis
vertitur *palmus paruus*. Observabis hinc etiam Palestem fuisse du-
plicem, *minorem* de quâ agimus, *maorem* quæ cum sequenti Spi-
thame confunditur, quod fecit Plinius.

SPITHAME, σπιθαμή mensura à pollice ad auricularum digi-
tum ὅτι τὸ σπιθαμῶν τὸ δακτύλος, & 12. digitos continebat,
quare optimè vertetur Latine *dodrans*, aliquando vertitur *pedalis*,
aliquando *Semipedalis*.

PES Πούς, Herodoto lib. 2. quatuor palestiarum est, igitur sede-
cim digitos continebat: erat autem paulò maior pede Romano.

ORGIA ὄργια, Latine *ulna*, ὅτι τὸ ὀρέγειν τὰ γῆα, ab *extenden-*
dis brachiis: continebat 6. pedes, seu 4. cubitos: duplex autem
orgia, vna *διγῆα* iusta dicta, altera *maior* 10. pedum cuius meminit
Theophrastus.

52 DE ELEMENTIS EX GEOMETRIA,

PLETHRUM, vel PELETHRUM πλεθρόν, vel πελεθρόν, Latinis *ingerum*, 100. pedes continebat.

ARVVS ἀρβυρα 50. pedes. Hanc mensuram aliqui ad 100. cubitos extendunt.

STADIUM στάδιον Græcorum proprium ab Hercule pedibus suis in Olympico Campo metatum pedum secentum fuit. Si Stadium duplicaretur dicebatur DIAVLOS, quod bis in eodem loco discurrentes apparent: si *Dianlos* duplicaretur appellabatur DOLICHOS.

PARASANGA mensura Persica, immo & Ægyptiaca Herodoto teste 30. Stadiorum: eidem Herodoto lib. 2. & 5. & Xenophonti 2. Anabases. Fuisse tamen variam hanc mensuram intelligitur ex Plinio lib. 6. cap. 26.

SCHOENVUS χοῖνος *Funis* à iuncō ex quo conficiebatur, de cuius extensione triplex opinio. *Prima*, Ptolemæi, Plinij, Artemidori, Strabonis, triginta Stadiorum. *Secunda*, Plinij qui sui parum memor cap. 14. lib. 12. tribuit quadraginta stadia Schæno, notatque id ex Eratosthene depromptum esse: quamquam ibidem obseruet nonnullos ad 32. contrahere, mendosè pro 30. *Tertia* denique est Herodoti lib. 2. ubi tribuit Schæno 60. Stadia, quæ Hermogenis fuisse etiam perhibetur. Has omnes opiniones conciliare videtur Strabō lib. 17. cùm ex Artemidoro notat variam fuisse mensuram Schæni; & ab vrbe *Peluso* ad *Memphim*, continere 30. Stadia, à *Memphi* *Thebaidem* vsque centum & viginti, à *Thebaidē Syenen* vsque sexaginta: immo se expertum esse alicubi 40. Stadiorum esse.

§. 2. De Romanis mensuris.

HAS quoque in hæc carmina technica coniecere Geometra.

Quatuor ex granis Digitus componitur unus:

Est quater in Palmo digitus: quater in Pede palmus:

Quinque pedes Passum faciunt: passus quoque centum

Viginti quinque Stadium dant: at miliare

Octo dabunt Stadia: duplicatum dat tibi Leucam.

DIGITVS minima agrestium mensurarum Frontino, hoc est quâ mensores utebantur, continet quatuor hordei grana χτ' τὸ μίχρος disposita.

VNCIA maior erat digito, & pars pedis duodecima, cuius vsus in Apulia, ait Frontinus, cum reliqua Italia pedem in 16. digitos diuideret: respondet ergo Vncia Pollici Francico.

PALMVS digitos 4. continebat, ideoque dicebatur *quadrans*.

PES sedecim digitorum vel vnciarum 12. Reperio pedem Romanum antiquum esse 5. lineis Parisinis minorem pede Parisino.

CVBITVS continet pedem cum semisse, hoc est ab extremo medio digito ad brachij flexionem.

PASSVS est *diuarcatio pedum inter ambulandum*: & apud antiquos diuidebatur in minorem & maiorem. Minor pedes duos continebat cum semisse, & dicebatur *Gressus*. Maior minorem duplicabat, & appellabatur *Geometricus*, & *Passus simpliciter* dictus. Postea vero diuisus est passus eo modo.

PAS.	SIMPLEX	1. differentia	<i>Duorum pedum.</i>
		2. differentia	<i>Duorum pedum cum semisse.</i>
		3. differentia	<i>Trium pedum, seu Gallicus.</i>
SVS	DVPLEX	1. differentia	<i>Quatuor pedum.</i>
		2. differentia	<i>Quinque pedum, seu Geometricus.</i>
		3. differentia	<i>Sex pedum.</i>

PERTICA ab Isidoro lib. 15. Orig. cap. 15. est duorum passuum seu pedum decem, & a *portando* hanc frigidè more suo deducit. Respondere videtur *Calamo*, cuius meminit Scriptura.

STADIUM passuum Geometricorum 125. seu pedum 625. Plinio, Columellæ, Iulio Frontino. Cur autem additi 25. pedes Romani ad 600. Græcos rationem reddit Bergerius; quoniam Pes Romanus minor erat Græco, ac proinde vt Stadium Rom. adæquaretur Græco 25. pedes supra 600. addendi fuere.

MILLIARE seu Milliarium dicitur à mille passibus Geometricis. Quot autem Stadia respondeant Milliari triplex opinio. *Prima* Polybij apud Strabonem 7. Geogr. qui ait octo Stadia reddere tantum nongentos sexaginta passus: qui singulis stadiis dat tantum more Græco 600. pedes. *Secunda* Plutarchi in Camillo, septem Stadia cum dimidio æquare Milliare Romanum. Idem & sentiunt Suidas, Phocius, & Græculi omnes. *Tertia* est Romanorum omnium scriptorum, & Romani ipsius Imperij, quando fixi sunt lapides Milliares, vnde fluxere locutiones ad *primum*, *secundum*, &c. *lapidem*, hoc enim spatium octo Stadiis definitur.

Et in eam opinionem sæpè etiam delabuntur imprudentes Polybius, & Plutarchus.

De LEUCA dicemus Paragrapho quarto huius capituli.

§. 3. De Itinerariis Mensuris.

I- T E R M A- R I- T I- M V M	V E- T E- R V M	HERO- D O T O	{ Orgiæ septuagies mille interdiu, noctur sexagies mille, hoc est de die Stadia conficiuntur 700. seu Milliaria Rom. 84. Noctè 600. Stadia, seu Mill. 72.	
		P O L Y- B I V S	{ Negat apud Strabonem vno die bis mille Stadia percurri, seu 240. mil. pas- suum.	
		A R I S- T I D E S	{ <i>Επιφορά άνέμα</i> mille & 200. Stadia de- curri putabat, hoc est mil. 144.	
		M A R I- N V S	{ Apud Ptolem. mille Stadia vno die confici arbitrat, hoc est 120. mil pas.	
		S T R A- B O	{ Vno die & nocte, seu <i>νυχθημέρα</i> mille Stadia peruolari credit.	
		S C Y- L A X	{ <i>Νυχθημέρα</i> iter comparat cum itinere trium dierum, at iter trium dierum non promouet vltra 108. millia passuum.	
		RECEN- T I O- R V M.	{ <i>Arabes</i> centum millia passuum vno die, fortè 145. millia passuum. <i>Nauis</i> nostris singulis horis singula Germani- ca milliaria. Vbi tamen ventus <i>Επιφορά ταιος</i> quotidie 60. Germanicæ Leucæ decurruntur. <i>In Mediterraneo</i> singulis horis 16. milliaria per- uolant, sed naus hunc cursum tenere diu non potest sine periculo hiatus.	
		I- T E R		{ S T R A B O libro 1 ^o innuere videtur iter vnus diei esse 333. Stadiorum, seu viginti Leucarum, aut certè 250. Stadiorum, hoc est 15. Leucarum. Libro autem 7. Sta- dia 310. vno die decurri ait, ergo 37. millia passuum.
				{ H E R O D O T V S lib. 4 ^o ducentorum Stadiorum hoc est 12. Leucarum nostrarum: quod etiam aiunt Polybius & Lilius. lib. 5 ^o . Stadiorum 150. scilicet Itinere per

PEDES- } Ciliciam, hoc est aliquid supra 9. Leucas nostras: cui
 opiniononi subscribit etiam Xenophon. Eodem lib. 5° de
 viâ per Armeniam 120. Stadia, hoc est Leucæ 7. cum
 dimidia.

TRE. } PROCOPIVS lib. 1° rerum Goth. centum millia
 passuum, hoc est ab vrbe Rauennâ ad Tyrrhenum mare
 esse octo dierum viam *ἐξ ἑνὸς ἀνδρῶν* expedito viro, at
 quam parùm expeditus vir ille qui quotidie duodecim
 millia passuum, atque quingentos decurreret passus.

De recentiori Itinere pedestri dicemus ad finem §. 4.

ITER } ROMANI vulgò 20. millia passuum emetiebantur:
 Claudius Drusus Nero 33. millia passuum.

MI- } ALEXANDER ad compescendam rebellionem Areo-
 LI- } rum duobus diebus 600. Stadia peruolauit, hoc est sin-
 TA- } gulis diebus 72. millia passuum. Nunc propter bellicum
 RE. } apparatus, & tormenta bellica vix 10. millia passuum
 exercitus conficit.

§. 4. De Leucis variarum Gentium.

GALLICÆ à Francicis distinguendæ sunt: nam *Gallica, Leuca*
 propriè dicta vt vult S. Hieron. apud auctores finium regundorum
Leuca milliario vno cum dimidio desiniebatur, vt ex Am. Mar-
 cell. & Iornande constat: *Francica* duobus passuum millibus ex-
 æquatur, vt doctè probat Bergerius, sicque triginta Gradum
 vnum cælestem complent. Notabis tamen versus Parisios *Fran-*
cicam eandem esse cum *Gallica*, hoc est 1500. pass. In Delphinatu,
 Prouinciâ, Oxitaniâ, Pictauiio, Lemouicio, Armoricâ ad 3000.
 porrigi: in Vasconiâ ferè 4000. complecti: in Picardiâ, Campa-
 niâ, Burgundiâ, Magnâ Belsiâ, &c. 2000. passuum, pro Leucâ re-
 tineri.

HISPANICÆ 4. millia passuum continere dicuntur à scripto-
 ribus Hispanis, sed aliquid deesse docent Hispani Arabes, qui
 pro vno gradu non reddunt 15. Leucas, sed 17. cum dimidiâ. Ca-
 talaunicarum tamen 20. vnum gradum reddunt.

BRITANNICÆ vulgò Anglicæ, vel sunt maiores, vel com-
 munes, vel minores. *Maiores* 27. $\frac{1}{2}$. *Communes* 50. *Minores* 60.
 vnum gradum reddunt. SCOTICÆ sunt paulò Anglicis maiores

nam earum 10. Anglicas 12. adæquant. HIBERNICÆ communes, communibus Anglicis maiores sunt, illarum enim 45. vnum gradum efficiunt.

BELGICÆ tempore Guicciardini vbi Flandricum idioma vigeat 3. pass. millia continebant, in *Lucemburgo* paulò maiores: in *Gueldria* Lucemburgicis item maiores: in *Frisia* Germanicis pares: in *Artesiâ & Hannonia* Francicis. Nunc autem vbi Hispani rerum potiuntur Hispanicæ sunt, nisi in *Artesiâ & Hannoniâ* Francicæ: vbi Bataui dominantur à *Germanicis* non differunt.

GERMANICÆ antiquæ dictæ *Rasæ* tres milliarios continebant Hieronymo teste. Nunc in paruas, communes seu mediocres, & maximas diuiduntur. *Maxima* aliter *Saxonica* decies replicata Gradum vnum efficit: *Communis* decies quinquies, *Parua* Germanicæ antiquæ æquatur. Alij tamen aiunt 10. maiores Gradum vnum reddere, communes 12. paruas quindecim. *Communes* iterum variæ pro varietate regionum. *Hæstica* octauâ parte sui Germanicâ mediocri grandior: *Sex Austriacæ*, Francicas octo reddunt. *Rheticarum & Sueuicarum* 8. vnum Gradum conficiunt Phil. Clueterio. *Hungaricas* 14. vnus Gradus flagitat. *Polonicæ* Germanicis communibus sunt pares.

SVEVICÆ seu Scandicæ quibus vtuntur *Sueci*, & *Noruegi* Saxonice similes sunt, & earum 10. vnum Gradum conficiunt. *Dani* autem Communibus Germanicis vtuntur.

RUSSICÆ seu Moschicæ dicuntur patriâ linguâ *Vorest*, & earum 80. Gradui vni respondent.

GRÆCI ET TVRCI atate nostra *Leucâ* vtuntur Italico Milliari simili, vt colligitur ex *Leunclauio* & *Busbequio*. *Bulgari* autem habent maiorem, nam apud eos *Leucæ* 10. Italiae *Milliaria* 40. conficiunt.

ARABES vtuntur triplici mensura. *Prima* dicitur duodecies mille cubitos continere, cubitus est 24. digitorum, digitus 6. granorum hordei χ π λ τ \omicron ς , & mensuræ illius 25. Gradum vnum æquant. *Secunda* 6000. pedes aut 4000. cubitos nostrates continet, & illius mensuræ 56. ex accuratis obseruationibus reddunt vnum gradum cælestem. *Tertia* est eorum qui Arabiam incolunt, dicitur apud eos 10 M, & tres *Farsangas* seu nouem passuum millia dicitur continere.

IVDÆI per Orientem sparsi hodie per *Stationes Farsangas Milliaria*

liaria & cubitos locorum interualla metiuntur. Stationem seu vnius diei iter nouem Leucis Francicis cum ; definiunt, seu stadiis 150. *Farsangæ* seu *Parasangæ* 4. milliaria continent; *Milliare* 2000. cubitos: *Cubitus vulgaris* palmos quinque, *Maximus* decem palmos, seu digitos 40. *Digitus* verò eorum vel est *vulgaris*, communis omnibus gentibus, vel *Magnus* quo omnia in lege metiuntur, estque *Pollex* in manu.

PERSÆ vt & omnes **MAVR**I Asiatici numerant per *Farsangas*, & earum singulæ tria Italica milliaria complectuntur.

INDI, vt aiunt Persæ, tantùm per dies itinera sua metiuntur. Attamen Geographus Nubiensis tribuit eis certam mensuram, quarum centum vnum Gradum conficiunt, & illam interpretes Maronitæ, *Milliare* vocant.

MOGORES distantias vocant *Cosas*, quarum duæ Leucam Barauicam reddunt, & earum 30. Gradum vnum explent.

SINÆ triplici vtuntur mensurâ ex *Maphæo* lib. 6. minima dicitur **LI**. estque interuallum ad quod vox hominis extendi potest, in planitie, puro cælo, videlicet ad 300. passus Geometricos. Decem *li* faciunt vnum **PV**, quod Catalaunicæ Leucæ respondet quarum 20. vnum Gradum reddunt. *Pu* autem 10. faciunt iter vnius diei vulgò **YCHAN** circiter 15. millium passuum.

TARTARI & nostri **CANADENSES**, per dies sua Itinera dimetiuntur. Certè vt de aliis taceam Americani illi Boreales à Francis interrogati quantum duo loca inter se dissideant, respondere solent vno, aut pluribus diebus; idque exprimunt patriâ voce, quæ *interuallum Solis Orientis & Occidentis* significet, quod spatium 15. Leucas Francicas videtur continere, aut vt alij malunt, tredecim, pro Itinerum difficultate.

HORARIÆ LEUCÆ sæpe in tabulis Geographicis adnotantur: illæ tamen de se inæquales sunt, has enim populi robustiores, aut delicatiores dilatant, aut constringunt. Definitur autem Leuca horaria, spatium quod expeditus pedes decurrit. Itaque *Franci* Leucam vnam suam vnâ horâ dimetiuntur: *Angli* duas *Communes*, sunt enim expeditissimi; *Germani* dimidiam *Communem*, seu antiquam Germanicam: *Sueci* & maximè *Lappones* Suecicam seu Scandicam: *Russi* denique quatuor è suis *Vorst*.

Hæc incertiora; illud certius. Astronomos 20. horarias Leucas vni gradui tribuere, atque sic intelligendas tabulas Geographicas quæ illiusmodi epigraphen in scalâ milliariam præferunt.